

FORSVARSMINISTERIET
DANISH MINISTRY OF DEFENCE

Kammeradvokaten
Vester Farimagsgade 23
1606 København V
san@kammeradvokaten.dk bie@kammeradvokaten.dk

Bilag	AH
Kammeradvokaten	

Att.: partner, advokat Peter Biering og advokat Susanne Lehrer

INTERNATIONALT KONTOR

23. maj 2013

Redegørelse fra Forsvarskommandoen

Vedlagt fremsendes til orientering og evt. videre foranstaltning kopi af forsvarsministerens brev til Forsvarsudvalget af d.d. bilagt "Redegørelse fra Forsvarskommandoens arbejdsgruppe til undersøgelse af forhold vedrørende videooptagelse i forbindelse med operation Green Desert" i Irak i 2004.

Nærværende er fremsendt med både almindelig post og e-mail d.d.

Med venlig hilsen

Pernille Jans
Souschef

Folketingets Forsvarsudvalg
Christiansborg

22. maj 2013

Forsvarschefen har den 22. maj 2013 fremsendt sin redegørelse vedrørende videooptagelse under operation Green Desert i Irak i 2004.

Redegørelsen er udarbejdet på baggrund af den undersøgelse, som forsvarschefen iværksatte i november 2012 for at afdække grundlaget for tidligere svar, som forsvaret havde angivet desangående. Baggrunden for undersøgelsen var, at advokat Harlang i oktober sidste år fremlagde en video, som angiveligt skulle være optaget ifm. med den såkaldte operation Green Desert. Over for dette stod, at forsvaret tidligere har oplyst, at forsvaret ikke foretog videooptagelser under operation Green Desert.

Jeg vedlægger til Forsvarsudvalgets orientering såvel forsvarschefens redegørelse som det brev, hvormed forsvarschefen har fremsendt redegørelsen.

Redegørelsen vil også blive sendt til Forsvarets Auditørkorps, således at den kan indgå i Auditørkorpsets igangværende efterforskning af, hvorvidt der er begået strafbare forhold i forbindelse med forsvarets afgivelse af oplysninger om eksistensen af videooptagelser foretaget under operation Green Desert.

Redegørelsen vil tillige blive sendt til Kammeradvokaten, der repræsenterer Forsvarsministeriet i den civile erstatningssag, der af et antal irakere er anlagt imod Forsvarsministeriet, således at den evt. kan indgå i retssagen.

Redegørelsen vil endeligt også blive sendt til Irak og Afghanistanundersøgelseskommissionen, der – som det fremgår af kommissoriet for undersøgelseskommissionen - bl.a. vil skulle redegøre for, om de folkeretlige forpligtelser, som påhviler Danmark, er blevet overholdt i forbindelse med tilbageholdelse af personer under den danske krigsdeltagelse i henholdsvis Irak og Afghanistan.

Jeg vil nu drøfte redegørelsen med forsvarschefen og orientere udvalget om udfaldet af disse drøftelser.

Jeg forventer endvidere, at jeg nu snarest vil kunne give en endelig besvarelse af Forsvarsudvalgets spørgsmål 35-37, 39-40, 43-45 og 48-51. Besvarelserne har bl.a. afventet udtalelser fra Forsvarskommandoen, som - for de fleste spørgsmåls vedkommende -- har en nær sammenhæng med den nu foreliggende redegørelse.

Med venlig hilsen

Nick Hækkerup

FORSVARSCHEFEN

22. maj 2013

Kære Forsvarsminister!

Hermed fremsender jeg min redegørelse vedrørende videooptagelse under operation Green Desert i Irak i 2004. Redegørelsen er udarbejdet på baggrund af den undersøgelse, som jeg iværksatte for at afdække grundlaget for tidligere svar, som forsvaret havde afgivet desangående.

Det er afgørende, at der kan være tillid til de oplysninger, som forsvaret afgiver. Det har derfor været væsentligt at få afdækket, på hvilket grundlag de tidligere svar, som var afgivet før offentliggørelsen af en videooptagelse fra operation Green Desert, blev udarbejdet. Herunder har det været vigtigt at få undersøgt, om der ved forsvarets myndigheder måtte være yderligere oplysninger til belysning af sagen.

Redegørelsen er udarbejdet af en arbejdsgruppe, der har baseret sit arbejde på dokumenterbare informationer, som forsvarets myndigheder har tilvejebragt. Endvidere indgår oplysninger fra henvendelser til den oprettede "hotline". Det bemærkes, at Forsvarets Auditørkorps har indledt en undersøgelse af Green Desert, og at spørgsmålet om eventuelt ansvar henhører under auditørkorpsets undersøgelse. Arbejdsgruppens undersøgelse har følgelig ikke indhentet nye redegørelser m.v. fra impliceret personel.

Redegørelsen giver mig ikke anledning til at tro, at der bevidst har været tilbageholdt eller bevidst er blevet afgivet mangelfulde oplysninger i forbindelse med de informationer, der er udleveret vedrørende videooptagelse under operation Green Desert.

Af centrale forhold, som undersøgelsen har klarlagt, vil jeg fremhæve følgende:

- Der er ikke fundet dokumentation for, at enhedens (DANCON/Irak, hold 4) chef var vidende om brug af videooptagelse eller fik forevist den videooptagelse, der blev offentliggjort i oktober 2012. Der er heller ikke fremkommet dokumentation for, at den efterfølgende blev anvendt ved enheden eller hjemsendt til myndigheder i Danmark.

- Enhedens egne bestemmelser beskrev muligheden for at optage video under operationer. Der er imidlertid ikke identificeret planer eller lignende for optagelse af video i forbindelse med operation Green Desert.
- Den danske enhed rådede over bl.a. Combat Camera udstyr, ligesom nogle af DANCON's enheder formodentlig var uddannet i at kunne etablere Combat Camera Teams. Sådanne hold var ikke fast opstillede, men kunne sammensættes ad hoc.
- Som grundlag for det svar, som blev afgivet til journalist Charlotte Aagaard i december 2011, blev der bl.a. indhentet en udtalelse fra chefen fra DANCON/Irak, hold 4. Af denne fremgik det, at "danske enheder foretog ikke videooptagelser". Der forelå endvidere oplysninger fra Hærens Operative Kommando om, at hverken Hærens Operative Kommandos stab eller militærpolitiet rådede over videooptagelser fra operationen.

Svaret til Charlotte Aagaard dannede grundlaget for de efterfølgende svar, der blev givet omkring videooptagelser under operationen. Disse svar blev givet, uden at sagen blev yderligere undersøgt. Svarene ses imidlertid at afspejle de informationer, som personerne, der bidrog til besvarelsen, havde kendskab til på daværende tidspunkt. Det er beklageligt, at ikke alle svar var nøjagtige, som redegørelsen efterfølgende har vist.

Anvendelse af foto-, video- og lydoptagelser er i dag vigtig i forbindelse med flere aspekter af vores operative virksomhed. Sådanne optagelser er i stigende grad blevet en integreret del af operationerne, og bestemmelser er løbende blevet udarbejdet. På baggrund af den samlede gennemgang af sagen vil jeg initiere, at der skabes endnu større klarhed omkring brug og arkivering af lyd og billeder.

PETER BARTRAM
general

Kopi til:
Departementschef Lars Findsen
Forsvarsministeriet

Forsvarsminister Nick Hækkerup
Forsvarsministeriet

Redegørelse

Forsvarskommandoens arbejdsgruppe til undersøgelse af forhold vedrørende videoptagelse i forbindelse med operation Green Desert

Rapporten redegør for resultatet af undersøgelsen, som blev gennemført af arbejdsgruppen, som Forsvarschefen nedsatte den 5. november 2012.

Indhold

Resumé	4
1. Kommissorium	6
2. Opgaven	6
3. Baggrund	6
4. Arbejdsgruppen.....	7
5. Tilvejebringelse af dokumentation	7
6. Kildebehandling	8
7. Delopgave 1 – kortlægge tidligere afgivne svar og udtalelser samt det grundlag, der blev anvendt ved udarbejdelse af svar	8
Journalist Charlotte Aagaards spørgsmål til Forsvarskommandoen den 8. december 2011.....	9
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	11
Forsvarskommandoens levering af dokumentation til Kammeradvokaten til brug i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere	11
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	12
Advokat Christian Harlangs anmodning om "Direktiver eller vejledninger for foto- og videodokumentation mellem juni og december 2004"	12
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	12
Forsvarskommandoens notat til brug for Kammeradvokaten i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere	13
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	13
Forsvarskommandoens redegørelse til Forsvarsministeriet vedrørende grundlaget for tidligere redegørelser/svar om videooptagelser	13
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	14
Forsvarskommandoens redegørelse til Forsvarsministeriet vedrørende supplerende oplysninger efter at videooptagelsen blev offentliggjort	14
Arbejdsgruppens bemærkninger.....	15
Samlet konklusion vedrørende besvarelse af spørgsmål og afgivelse af redegørelser før arbejdsgruppens undersøgelse	16
8. Delopgave 2 – beskrive de dokumenterbare yderligere informationer, som forsvaret har identificeret, på baggrund af en fornyet gennemgang	16
Henvendelser til Forsvarskommandoens Hotline	16
Yderligere dokumentation fra forsvarets myndigheder, der blev tilvejebragt i forbindelse med arbejdsgruppens undersøgelse	18
Combat Camera uddannelse for DANCON/Irak, hold 4	18
Forhold vedrørende organisation og tildeling af kamera- og videoudstyr	19
Bestemmelser og direktiver gældende for DANCON/Irak, hold 4.....	19

Operative planer for operation Green Desert	19
Øvrige operative instrukser og planer udarbejdet af DANCON/Irak, hold 4	19
Involverede personers erindring om rådighed over videokameraudstyr eller optagelse af video under operation Green Desert	20
Undersøgelse af forswarets myndigheders eventuelle rådighed over videooptagelser fra operation Green Desert	20
Arbejdsgruppens bemærkninger	20
9. Delopgave 3 – beskrive udviklingen i hærens anvendelse af videooptagelser i forbindelse med internationale operationer og det tilhørende bestemmelsesgrundlag	22
Udviklingen i anvendelse af videooptagelser i forbindelse med hærens operationer	22
Udviklingen i bestemmelser og instrukser mv. for brug af videooptagelser i forbindelse med hærens operationer.	22
10. Sammenfatning	23

Resumé

Baggrund

Den 18. oktober 2012 blev en videooptagelse fra operation Green Desert i Irak i 2004 offentliggjort på et pressemøde afholdt af advokat Christian Harlang. Optagelsen viser bl.a. danske soldater, som overværede irakiske sikkerhedsstyrker, der deltog i en operation i det danske kontingents område. Den offentliggjorte videooptagelse har sandsynliggjort, at danske soldater optog video under operationen.

Forud for denne offentliggørelse har Forsvarskommandoen i fem tilfælde besvaret spørgsmål eller afgivet redegørelser, hvoraf det er fremgået, at forsvaret ikke optog video under operation Green Desert.

På den baggrund besluttede forsvarschefen at nedsætte en arbejdsgruppe, som skulle tilvejebringe grundlaget for, at forsvarschefen kunne afgive en redegørelse til forsvarsministeren vedrørende baggrunden for de af forsvaret afgivne oplysninger om eksistensen af videooptagelser foretaget under operation Green Desert, herunder særligt til Kammeradvokaten i efteråret 2011 og til offentligheden i foråret 2012. Endvidere skulle undersøgelsen kortlægge grundlaget for forsvarets anvendelse af (video)kameraer under operationerne i Irak tilbage i 2004.

Det har imidlertid ikke været en del af arbejdsgruppens opgave at fastlægge et ansvar for, at der var blevet afgivet ukorrekte eller mangelfulde oplysninger. Dette forhold indgår i den undersøgelse, som Forsvarets Auditørkorps gennemfører.

Redegørelse for klariagte forhold

Det første svar vedr. eventuelle videooptagelser fra operation Green Desert blev afgivet i december 2011 på baggrund af en journalisthenvendelse. Baseret på bl.a. udtalelser fra Hærens Operative Kommando og den daværende chef for det danske kontingent i Irak oplyste Forsvarskommandoen, at forsvaret ikke optog videofilm under operationen og ikke var i besiddelse af videofilm fra operation Green Desert.

Den daværende kontingentchefs udtalelse lå også til grund ved de senere afgivne svar og orienteringer om eventuel videooptagelse under operationen. Herudover blev en såkaldt post-operation rapport lagt til grund. Det gælder også i relation til de informationer, som forsvaret afgav til brug for Kammeradvokaten i forbindelse med en civil erstatningssag anlagt af en række irakere mod Forsvarsministeriet.

Trods de korte tidsfrister, der var givet for flere svar, blev der ikke generelt taget forbehold for svarene med henblik på at foretage en yderligere afklaring af sagens forhold.

Den offentliggjorte videooptagelse har medført, at en række nye kilder er blevet identificeret af bl.a. Hærens Operative Kommando, og at der er foretaget en gennemgang af et omfattende arkivmateriale fra bl.a. det danske kontingent i Irak, DANCON/Irak.

Dette materiale dokumenterer, at DANCON/Irak, hold 4 ikke havde fast opstillede Combat Camera Teams, men personel fra enheden havde formodentlig gennemgået uddannelse til at kunne indgå i et Combat Camera Team. Der var udarbejdet bestemmelser ved DANCON/Irak, som anviste mulighed for at indsætte Combat Camera Teams under operationer. Optagelser fra operationer måtte dog kun anvendes til operative formål og ikke offentliggøres. Enheden rådede desuden over en række kameraer og videokameraer, som blev anvendt til forskellige former for dokumentation.

Der er hverken fundet dokumentation for eller indikationer på, at DANCON/Irak har givet anvisninger for brugen af Combat Camera Teams i de autoriserede planer og tilhørende instruktioner, som enheden udgav i forbindelse med operation Green Desert. Det kan dog ikke udelukkes, at der på eks. sektionsniveau¹ blev udarbejdet en form for plan eller blev givet direktiver vedrørende videooptagelse under operationen.

Der er heller ikke fundet dokumentation for eller indikationer på, at en sådan eventuel form for plan eller opgaveanvisning er udarbejdet som en del af enhedens autoriserede plan. Der er heller ikke fundet dokumentation for, at chefen for DANCON/Irak eller hjemlige myndigheder har haft kendskab til, at der var indsat kamerahold eller blev foretaget videooptagelse under operationen. Der er ligeledes ikke fundet dokumentation for, at chefen for DANCON/Irak eller hjemlige myndigheder har fået forevist optagelser herfra, eller at optagelser fra operationen blev arkiveret ved kontingentet eller hjemsendt til nationale myndigheder.

Forsvarskommandoen modtog den 24. oktober 2012, via Kammeradvokaten, en kopi af den optagelse, som advokat Christian Harlang råder over. Derudover har forswarets myndigheder til dato ikke identificeret videooptagelser fra operation Green Desert.

Den danske hær havde indledt brug af Combat Camera Teams under missionen i Kosovo. Det var erfaringer herfra, der resulterede i, at DANCON/Irak ønskede at råde over kapaciteten.

I 2004 var bestemmelsesgrundlaget for anvendelse af foto- og videooptagelser, herunder indsættelse af Combat Camera Teams, udarbejdet af hærens udsendte styrkebidrag. Hærens Operative Kommando havde ikke udgivet bestemmelser eller instruktioner for anvendelse af video-, foto- eller lydoptagelser i hverken de foreløbige eller endelige iværksættelsesbefalinger eller i chefen for Hærens Operative Kommandos direktiv, som gjaldt for DANCON/Irak, hold 4.

I Hærens Operative Kommandos nuværende bestemmelser for det danske kontingent i Helmand, Afghanistan fremgår retningslinjer for optagelser og for deres offentliggørelse.

Hærens Operative Kommando har truffet beslutning om at indarbejde bestemmelser for anvendelse af film-, foto- og lydoptagelser samt arkivering i de generelle bestemmelser, der gælder for hærens styrkebidrag udsendt i internationale operationer.

¹ En sektion kan være en underenhed ved staben i DANCON/Irak

1. Kommissorium

Kommissoriet for undersøgelsen angav følgende formål:

"Undersøgelsens formål er at tilvejebringe grundlaget for, at forsvarschefen kan afgive en redegørelse til forsvarsministeren vedrørende baggrunden for de af forsvaret afgivne oplysninger om eksistensen af videooptagelser foretaget under operation Green Desert, herunder særligt til kammeradvokaten i efteråret 2011 og til offentligheden i foråret 2012.

Endvidere skal undersøgelsen klarlægge grundlaget for forsvarets anvendelse af (video)kameraer under operationerne i Irak tilbage i 2004."

2. Opgaven

Den stillede opgave var: *"Arbejdsgruppen skal foretage en undersøgelse og udarbejde en redegørelse i henhold til ovennævnte formål."*

Arbejdsgruppen har nedbrudt det overordnede formål fra kommissoriet i tre delopgaver:

1. Kortlægge tidligere afgivne svar og udtalelser samt det grundlag, der blev anvendt ved udarbejdelse af svar.
2. Beskrive de eventuelle dokumenterbare yderligere informationer, som forsvaret har identificeret på baggrund af en fornyet gennemgang.
3. Beskrive udviklingen i hærens anvendelse af videooptagelser i forbindelse med internationale operationer og det tilhørende bestemmelsesgrundlag.

Det har ikke været en del af arbejdsgruppens opgave at fastlægge et ansvar for, at der er afgivet ukorrekte oplysninger.

Forsvarskommandoen har stillet relevant tilvejebragt dokumentation til rådighed for Forsvarets Auditørkorps. Det er sket med henblik på, at dokumentationen kan indgå i auditørkorpsets efterforskning, der blev indledt som konsekvens af offentliggørelsen af videooptagelsen.

3. Baggrund

Ved en række lejligheder i 2011 og 2012 har forsvaret afgivet oplysninger om, hvorvidt der blev optaget video under operation Green Desert i Irak. Dette er sket som svar på borgerhenvendelser og anmodninger om aktindsigt. Forsvaret har endvidere givet oplysninger herom i informationer, som blev udarbejdet i forbindelse med 11 irakeres retssag mod Forsvarsministeriet samt i redegørelser til Forsvarsministeriet.

Forsvaret har tidligere oplyst, at danske enheder ikke optog video under operationen. Advokat Christian Harlang offentliggjorde den 18. oktober 2012 en video, som imidlertid viser, at der blev optaget video.

4. Arbejdsgruppen

Arbejdsgruppen har været sammensat således:

- Chefen for Forsvarskommandoens Koordinationssektion, (formand).
- En medarbejder fra Forsvarskommandoens Juridiske sektion (indtil 4. januar 2013).
- En medarbejder fra Forsvarskommandoens Operationsstab.
- En medarbejder fra Hærens Operative Kommandos Operationsstab.
- En medarbejder fra Forsvarskommandoens Koordinationssektion.

5. Tilvejebringelse af dokumentation

Arbejdsgruppen har identificeret Forsvarskommandoen, Hærens Operative Kommando, Det Danske Internationale Logistikcenter, Afdeling for Taktisk Efterretningstjeneste ved Hærens Officersskole, Jægerkorpsen og militærpolitiet i hæren som myndigheder, der kunne råde over (yderligere) oplysninger vedrørende eventuelle videooptagelser fra DANCON/Irak i 2004. Forsvarskommandoen blev inddraget, da myndigheden har været involveret i besvarelse af spørgsmålene vedrørende videooptagelser under operation Green Desert. Hærens Operative Kommando var ansvarlig for enhedens udsendelse og bidrog med information til de afgivne svar. De øvrige myndigheder har enten direkte eller indirekte støttet DANCON/Irak opstilling, uddannelse eller enhedens indsættelse.

Arbejdsgruppen har sendt anmodninger om udlevering af rådige oplysninger til disse myndigheder.

Myndighederne har tilvejebragt skriftlig dokumentation ved søgning i både det nuværende og det tidligere anvendte elektroniske journaliseringssystem.²

Der er foretaget en gennemgang af centrale og decentrale fysiske arkiver. Det gælder eksempelvis hærens Irak-arkiv. Arkivet omfatter arkivmateriale, der stammer fra DANCON/Irak.

I forbindelse med afviklingen af hærens bidrag i Irak i 2007 blev arkivmateriale fra DANCON/Irak hjemsendt og indledningsvis placeret ved Det Danske Internationale Logistikcenter. Det skete med henblik på at bevare relevant materiale for eftertiden. Da undersøgelsen blev iværksat, var Hærens Operative Kommando i færd med at gennemgå og journalisere de omfattende arkivmaterialer. Dette skete med henblik på, at materialer herfra kan indgå i det kildegrundlag, som forsvaret forberedte at stille til rådighed for Irak- og Afghanistankommissionen.

Hærens Operative Kommando har endvidere i Irak-arkivet identificeret store mængder elektroniske data på datamedier, som blev anvendt ved DANCON/Irak (databånd mv.). Disse data er lagret ved hjælp af en række filformater, som ikke umiddelbart var tilgængelige³, og gennemgangen af de

² "Doculive" (anvendt i perioden 1993 – 2008) og det elektroniske sags- og dokumenthåndteringssystem "Captia" (anvendt fra 2008). Ved søgning er der anvendt søgeord, som kunne indgå i eventuelt relevante dokumenters filnavne eller dokumenttekst. Det skal dog bemærkes, at der med de aktuelle søgemuligheder i "Doculive" i visse tilfælde kan være begrænsninger for adgang til journaliserede dokumenter. Denne problematik kan principielt have begrænset muligheden for at tilvejebringe dokumenter, som kunne have været relevante for undersøgelsen.

³ Datamængden er opgjort til ca. 1,1 TB. Filformaterne har betydet, at der først skulle ske en teknisk konvertering fra en række ældre medier og formater for at gøre filerne læsbare.

elektroniske filer har derfor været tidskrævende. Informationer, der var lagret på fællesdrev, er gennemgået, hvorimod individuelle sagsbehandlerdrev ikke er blevet gennemgået.⁴

6. Kildebehandling

Kildebehandlingen er foretaget således for de tre delopgaver:

- **Delopgave 1 – kortlægge tidligere afgivne svar og udtalelser samt det grundlag, der blev anvendt ved udarbejdelse af svar.**

Der er foretaget en sammenligning af de modtagne anmodninger om svar/udtalelser med de svar og redegørelser, forsvaret har afgivet samt det informationsgrundlag, der blev inddraget.

- **Delopgave 2 – beskrive de dokumenterbare yderligere informationer, som forsvaret har identificeret, på baggrund af en fornyet gennemgang.**

De dokumenterbare informationer fra forsvaret, der er tilvejebragt i forbindelse med undersøgelsen er sammenholdt med grundlaget for de svar, som forsvaret tidligere har afgivet. Det fastslås desuden, hvilken yderligere viden der nu er identificeret.

- **Delopgave 3 – beskrive udviklingen i hærens anvendelse af videooptagelser i forbindelse med internationale operationer og det tilhørende bestemmelsesgrundlag.**

På baggrund af de indsamlede informationer er der udarbejdet en kortere beskrivelse af udviklingen i hærens anvendelse af videooptagelser i forbindelse med internationale operationer. Beskrivelsen omfatter endvidere bestemmelsesgrundlaget for brug af videooptagelser.

7. Delopgave 1 – kortlægge tidligere afgivne svar og udtalelser samt det grundlag, der blev anvendt ved udarbejdelse af svar

Forud for offentliggørelsen af videooptagelsen den 18. oktober 2012 har forsvaret afgivet følgende svar eller redegørelser med information om videooptagelser i forbindelse med operation Green Desert:

1. Svar på journalist Charlotte Aagaards henvendelse til Forsvarskommandoen den 8. december 2011. Anmodningen indeholdt spørgsmål vedrørende videooptagelse i forbindelse med operation Green Desert og forsvarets mulighed for at tilvejebringe optagelser. Henvendelsen blev besvaret af Forsvarskommandoen ved delbesvarelser, henholdsvis den 14. og 15. december 2011.
2. Dokumentation vedrørende operation Green Desert til brug for Kammeradvokaten i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere. Materialet blev fremsendt til Forsvarsministeriet den 27. januar 2012.

⁴ Datatilsynet er forespurgt om mulighed for at gennemgå informationer på individuelle sagsbehandlerdrev (P-drev). Datatilsynets svar er bilagt brev fra Hærens Operative Kommando til Forsvarskommandoen, hvori det anbefales, at der ikke foretages en gennemgang af P-drev, da der ikke ses at foreligge et juridisk hjemmelsgrundlag for opbevaring af de pågældende drev. Arbejdsgruppen kan tilslutte sig denne anbefaling.

3. Svar på advokat Christian Harlangs anmodning den 1. februar 2012 om "Direktiver eller vejledninger for foto- og videodokumentation mellem juni og december 2004". Anmodningen blev besvaret den 15. februar 2012.
4. Forsvarskommandoens notat til støtte for Kammeradvokaten i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere. Materialet blev fremsendt til Forsvarsministeriet den 1. marts 2012.
5. Forsvarskommandoens redegørelse til Forsvarsministeriet den 11. oktober 2012 for grundlaget for tidligere redegørelser/svar vedrørende videooptagelser under operation Green Desert. Baggrunden var den tidligere efterretningsofficer Anders Kærgaards henvendelse til ministeriet og orientering om Christian Harlangs forestående pressemøde. Anders Kærgaard oplyste, at der ville blive fremlagt dokumentation for, at forsvaret havde haft kamerahold med under operation Green Desert.

Der er ved andre lejligheder afgivet oplysninger om andre forhold vedrørende operation Green Desert. I disse sammenhænge er der imidlertid hverken anmodet om eller afgivet svar, som har indeholdt oplysninger om videooptagelser.

Journalist Charlotte Aagaards spørgsmål til Forsvarskommandoen den 8. december 2011

Spørgsmålene var:

- "Kan FKO bekræfte, at forsvaret har filmet under operationen?"
- Hvad viser optagelserne mht irakisk politis fangebehandling ved al-Barrak moskeen? Er det korrekt, at det fremgår af videooptagelserne, at flere fanger "får hug", som en af vores kilder udtrykker det?"
- Er forsvaret i besiddelse af disse videooptagelser?
- Hvis ja, indgår disse optagelser så i den kommende Irak-redegørelse?
- Indgår de i den kommende retssag, anlagt af en af de fanger, som blev tilbageholdt ved moskeen?
- Hvis nej, hvordan kan det så være?
- Hvor er optagelserne nu og hvad vil FKO gøre for at fremskaffe dem?"

Forsvarskommandoen anmodede den 12. december 2011 Hærens Operative Kommando om at besvare tre centrale spørgsmål:

- "Blev der filmet under OP GREEN DESERT i Al-Zubair den 25. november 2004?"
- Hvis ja: Kan HOK fremskaffe de pågældende optagelser?
- Såfremt HOK er i besiddelse af eller kan fremskaffe optagelser fra operationen, bedes de fremsendt til FKO."

På baggrund af et varsel om opgaven fra Forsvarskommandoen anbefalede en sagsbehandler ved Hærens Operative Kommando, at Forsvarskommandoen kontaktede den daværende chef for DANCON Irak, hold 4 for uddybende besvarelse af spørgsmålet omkring videooptagelser.⁵

Sagsbehandleren ved Hærens Operative Kommando videresendte i ovenstående anbefaling et svar modtaget fra militærpolitiet i hæren. Heraf fremgik, at "Ifølge MP-stationslederen blev der ikke af MP (eller andre) foretaget videooptagelse af operationens gennemførelse."

⁵ Den daværende chef for DANCON Irak, hold 4 var på dette tidspunkt ikke tjenstgørende inden for Hærens Operative Kommandos myndighedsområde.

En sagsbehandler fra Forsvarskommandoens operationsstab rettede den 12. december 2011 henvendelse til chefen for DANCON Irak, hold 4, som oplyste: *"Danske enheder foretog ikke videooptagelser (under operation Green Desert, red.)"*

Af svaret fra Hærens Operative Kommando til Forsvarskommandoen den 14. december 2011 fremgår, at:

- *"Der forefindes ikke videodokumentation fra omtalte operation Green Desert i november 2004 i staben ved Hærens Operative Kommando.*
- *Militærpolitiafdelingen oplyser, at der - ved militærpolitiafdelingens arkivmasse - ikke forefindes videooptagelser fra OPERATION GREEN DESERT.*
- *Der tages forbehold for evt. tilstedeværelse af enkeltpersoners egne private optagelser fra pågældende operation, som fortsat er privat besiddelse og dermed udenfor HOK kendskab."*

Forsvarskommandoen havde endvidere anmodet om bidrag til besvarelsen fra den arbejdsgruppe, som i perioden oktober 2010 – december 2011 forestod forsvarrets undersøgelse af forhold vedrørende blandt andet tilbageholdte i Irak ("Task Force IRTOT"). Arbejdsgruppen svarede:

- *"... at der blandt de kildematerialer, som Task Forcen har tilvejebragt og gennemgået, ikke er en sådan videofilm. Task Forcen har alene kendskab til den mulige eksistens af en sådan film fra uspecifik omtale i medier.*
- *Det kan endvidere oplyses, at en sådan videofilm ikke har været omtalt i forbindelse med henvendelser til Forsvarskommandoens Irak-Hotline."*

På baggrund af de oplysninger, der var tilgået fra henholdsvis Hærens Operative Kommando, chefen for DANCON/Irak, hold 4, og arbejdsgruppe "Task Force IRTOT", anbefalede Forsvarskommandoens operationsstab, at henvendelsen fra Charlotte Aagaard blev besvaret således:

- *"Forsvaret har ikke foretaget foto- eller videooptagelser under Operationen."*
- *"Det kan dog ikke udelukkes, at deltagende enkeltpersoner på eget initiativ har foretaget videooptagelser."*
- *"Såfremt dette måtte være tilfældet, kan det oplyses, at Forsvaret ikke er i besiddelse af sådanne optagelser"*

Forsvarskommandoen (presseelementet) svarede den 14. december 2011 Charlotte Aagaard således:

- *"Forsvarskommandoens Irak-Task Force har oplyst, at der blandt de kildematerialer, som Task Forcen har tilvejebragt og gennemgået, ikke er en sådan videofilm. Task Forcen har således kun kendskab til den mulige eksistens af en sådan film fra medieomtale, som ikke har ført til, at taskforcen har kunnet identificere en sådan film.*
- *Det kan endvidere oplyses, at en sådan videofilm ikke har været omtalt i forbindelse med henvendelser til Forsvarskommandoens Irak-Hotline. Hotlinen blev oprettet for at give personer, som måtte ligge inde med relevant viden, mulighed for at videregive informationer med henblik på, at de kunne indgå i undersøgelsen. Hotlinen er i øvrigt stadig åben og kan kontaktes på tlf. 41320240."*

Forsvarskommandoen (koordinationssektionen) svarede den 15. december 2011 Charlotte Aagaard således:

- *"Det kan på baggrund af den gennemførte undersøgelse oplyses, at forsvaret ikke har foretaget filmoptagelser under gennemførelsen af Operation Green Desert i Al-Zubair i Irak den 25. november 2004.*
- *Det kan dog ikke udelukkes, at enkeltpersoner på eget initiativ har foretaget private videooptagelser. Forsvaret er ikke bekendt med eksistensen af sådanne private optagelser fra Operation Green Desert.*
- *Dit konkrete spørgsmål vedrørende Irak-redegørelsen er besvaret ved separat mail fra Forsvarskommandoens Presseelement."*

Arbejdsgruppens bemærkninger

Der foreligger dokumentation for militærpolitiets svar til Hærens Operative Kommando, men ikke for tilvejebringelse af øvrige informationer og for udarbejdelse af svaret, Hærens Operative Kommando sendte til Forsvarskommandoen. Godkendelsesprocessen i forbindelse med afgivelsen af svarforslaget er til gengæld veidokumenteret. Såvel den foretagne sagsbehandling som godkendelsesprocessen ved Forsvarskommandoen er veldokumenteret.

Forespørgslen blev sendt til Hærens Operative Kommando den 12. december 2011 med termin for svar til Forsvarskommandoen den 14. december 2011 (12:00). Dette gav begrænset tid til Hærens Operative Kommandos undersøgelse og besvarelse.

Hærens Operative Kommando svarede alene på spørgsmålet om rådighed over videooptagelser fra operationen. I svaret indgik den del af militærpolitiets svar, hvori det blev oplyst, at militærpolitiet ikke var i besiddelse af videooptagelser fra operationen. Militærpolitiets udtalelse, om at "andre" (enheder, red.) ligeledes ikke havde optaget video, var imidlertid udeladt.

Det bemærkes, at der er taget forbehold for eventuelle private optagelser (i privat besiddelse). På dette tidspunkt var der en forholdsvis udbredt mulighed for at tage billeder og optage video ved hjælp af eksempelvis private mobiltelefoner og kameraer. Formuleringen vedrørende "private optagelser" ses at vedrøre eventuelle optagelser, der blev foretaget på eget initiativ og med med privat udstyr, og uden at vedkommendes foresatte havde kendskab til det.

Forsvarskommandoen stillede sig tilsyneladende tilfreds med, at Hærens Operative Kommando ikke svarede på spørgsmålet om, hvorvidt der blev filmet under operationen. I stedet kontaktede Forsvarskommandoen direkte chefen for DANCON Irak, hold 4 og lagde dennes mundtlige udtalelse til grund for sit svar.

Den entydige udtalelse fra chefen for DANCON Irak, hold 4 ("*Danske enheder foretog ikke videooptagelser...*") udgjorde en central del af grundlaget for Forsvarskommandoens svar til Charlotte Aagaard. I grundlaget herfor indgik endvidere den videresendte udtalelse fra militærpolitiet. Dette grundlag antages at have givet anledning til en generel opfattelse af, at der var opnået en tilstrækkelig afdækning af spørgsmålet om videooptagelse.

Forsvarskommandoens svar byggede på flere kilder og er derfor sammenskrevet, men også justeret, således var ikke alle oplysninger fra bidragsyderne medtaget.

De efterfølgende svar og notater er alle udarbejdet med udgangspunkt i svaret til Charlotte Aagaard.

Forsvarskommandoens levering af dokumentation til Kammeradvokaten til brug i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere

I materialet, der blev fremsendt til Forsvarsministeriet den 27. januar 2012, indgik en række dokumenter med information vedrørende operation Green Desert. I følgende fremsendte dokumenter indgik oplysninger vedrørende videooptagelse:

- Bataljonens såkaldte "Post Operation Report", der er en opsummering af erfaringer fra operationen. Heri indgik følgende sætning vedrørende videooptagelse: "*Photographic or video evidence*

must be available in order to document the operation. This might have killed the rumours of MNF (Multi National Forces, red.) having entered a mosque at target 1."

- En sammenfattende beskrivelse af operationen på baggrund af rådige kilder. Beskrivelsen blev udarbejdet af Forsvarskommandoens operationsstab. Den skulle give en alment tilgængelig og kortere fremstilling af operationen til brug for Kammeradvokaten. I beskrivelsen indgik følgende sætning vedrørende videooptagelse: *"Bataljonen foretog ikke videooptagelser eller anden fotografisk dokumentation af operationernes gennemførelse."*

Arbejdsgruppens bemærkninger

Post Operations Report: Formuleringen "Photographic or video evidence must be available in order to document the operation. This might have killed the rumours of MNF (Multi National Forces, red.) having entered a mosque at target 1." kan give anledning til opfattelse af, at enheden ikke foretog videooptagelser under operationen.

Operationsstabens formulering om fraværet af videooptagelse under operationen er en gengivelse af essensen fra svaret til Charlotte Aagaard.

Advokat Christian Harlangs anmodning om "Direktiver eller vejledninger for foto- og video-dokumentation mellem juni og december 2004"

Advokat Christian Harlangs anmodning blev modtaget den 1. februar 2012 og besvaret af Forsvarskommandoen den 15. februar 2012. Følgende oplysninger om videooptagelse fremgik af svaret:

"Den danske bataljon havde ikke mulighed for at foretage foto- og videodokumentation af operationers gennemførelse, hvorfor der ikke var udgivet direktiver for dette.

Det fremgår dog af et punkt i Hærens Operative Kommandos direktiv til chefen for den danske bataljon, at man i forbindelse med tilbageholdelse om muligt skal foretage billedokumentation af den tilbageholdte.

Formuleringen om billedokumentation lyder:

- *"DANCON fremsender fremadrettet statusrapport pr. 2. sidste hverdag i måneden til HOK og gennemfører registrering af alle tilbageholdte/internerede ved DANCON.*
- *Registrering skal dække:
Hvem der er tilbageholdt om muligt med billedokumentation."*

Såfremt du ønsker indsigt i hele denne akt, bedes du oplyse Forsvarskommandoen herom."

Arbejdsgruppens bemærkninger

Det er ved gennemgang af sagsakter fastslået, at svaret til Christian Harlang var udarbejdet på baggrund af dels udtalelsen fra chefen for DANCON/Irak, hold 4 ("...optog ikke video under operationen..."), dels omtalen af ønskelig (implicit fremadrettet, red.) rådighed over kapacitet til videodokumentation, som fremgår af Post Operation Report.

Arbejdsgruppen har ikke i det materiale, der er gennemgået, fundet indikationer på, at der bevidst har været tilbageholdt informationer eller bevidst har været afgivet urigtige eller mangelfulde oplysninger.

Forsvarskommandoens notat til brug for Kammeradvokaten i forbindelse med sag anlagt mod Forsvarsministeriet af irakiske statsborgere

Forsvarskommandoens notat, som blev fremsendt til Forsvarsministeriet den 1. marts 2012, er udarbejdet på baggrund af den beskrivelse, som blev sendt til Kammeradvokaten via Forsvarsministeriet den 27. januar 2012. I notatet indgår der følgende beskrivelse vedrørende spørgsmålet om videooptagelse: *"Bataljonen foretog ikke videooptagelser eller anden fotografisk dokumentation af operationernes gennemførelse."*

Arbejdsgruppens bemærkninger

Beskrivelsen af fraværet af videooptagelse under operationen er en direkte gengivelse fra svaret til Charlotte Aagaard. Det var baseret på udtalelsen fra chefen for DANCON/Irak, hold 4.

Arbejdsgruppen har ikke i det materiale, der er gennemgået, fundet indikationer på, at der bevidst har været tilbageholdt informationer eller bevidst har været afgivet urigtige eller mangelfulde oplysninger.

Forsvarskommandoens redegørelse til Forsvarsministeriet vedrørende grundlaget for tidligere redegørelser/svar om videooptagelser

Den tidligere efterretningsofficer Anders Kærgaard kontaktede den 8. oktober 2012 Forsvarsministeriet. Han oplyste, at Christian Harlang på et forestående pressemøde ville fremlægge dokumentation for, at forsvaret havde haft kamerahold med under operation Green Desert.

Forsvarsministeriet orienterede Forsvarskommandoen herom og anmodede den 9. oktober 2012 om en redegørelse for grundlaget for tidligere svar og redegørelser vedrørende spørgsmålet om videooptagelse under operation Green Desert.

Forsvarskommandoen orienterede den 11. oktober 2012 Hærens Operative Kommando om den mulige offentliggørelse af dokumentation for, at forsvaret havde kamerahold med under operation Green Desert. Orienteringen gengav svaret til Forsvarsministeriet om grundlaget for tidligere svar og redegørelser. Hærens Operative Kommando blev samtidig anmodet om at bekræfte, at *"...Hærens Operative Kommando ikke siden de seneste fremsendelser i sagen er kommet i besiddelse af nye oplysninger om ovenstående (videooptagelser, red.)"*.

Hertil svarede Hærens Operative Kommando:

"Hærens Operative Kommando (HOK) er ved ref. pålagt, at bekræfte, at HOK ikke siden de seneste fremsendelser i sagen er kommet i besiddelse af nye oplysninger omkring OP Green Desert."

HOK skal anbefale at Forsvarskommandoen (FKO) inddrager TF IRTOT, som bl.a. har behandlet rapporter vedr. grusom og nedværdigende behandling. FKO besvarer alle forespørgsler vedr. IRTOT jf. aftale mellem FKO og HOK."

Derudover har HOK ikke fundet yderligere oplysninger i sagen."

I Forsvarskommandoens redegørelse til ministeriet den 11. oktober 2012 opsummeres det grundlag, der var anvendt i forbindelse med tidligere svar. Med hensyn til Christian Harlangs varslede offentliggørelse svares:

- *"For så vidt angår Forsvarsministeriets oplysninger om, at advokat Christian Harlang i forbindelse med den angivelige pressekonference har til hensigt at "bevise" tilstedeværelsen af militære kamerahold un-*

der operationen, skal Forsvarskommandoen henvise til den danske bataljons "Post Operation Report", pkt. 5.3., hvor bataljonen anfører, at det vil være ønskeligt fremadrettet at have fotodokumentation til rådighed."

- "For så vidt angår påstanden om, at advokaten vil fremkomme med billeddokumentation for, at danske soldater skulle have observeret irakiske sikkerhedsstyrker mishandle irakiske fanger under operationen, kan Forsvarskommandoen ikke bidrage med yderligere oplysninger."

Arbejdsgruppens bemærkninger

Forsvarskommandoens redegørelse gengiver det grundlag, der kan dokumenteres anvendt i forbindelse med tidligere svar og redegørelser.

Forsvarskommandoens udtalelse om, at der "ikke kan bidrages med yderligere oplysninger", er i overensstemmelse med svaret fra Hærens Operative Kommando.

Opgaveformuleringen til Hærens Operative Kommando (... "bekræfte at Hærens Operative Kommando ikke siden de sidste fremsendelser er kommet i besiddelse af nye oplysninger om ovenstående...") ses at indeholde en implicit opfattelse af, at de tidligere undersøgelser havde været fyldestgørende.

Anmodningen om en udtalelse tilgik Hærens Operative Kommando den 11. oktober 2012 (11:02). Tidsfristen for svar var samme dag (16:00). Det gav myndigheden mindre end 5 timer til at registrere anmodningen, behandle den og afgive et godkendt myndighedssvar.

Hærens Operative Kommandos anbefaling om at inddrage Task Force IRTOT-arbejdsgruppen skal ses i lyset af, at denne arbejdsgruppe bl.a. skulle undersøge tilfælde af inhuman behandling. Derfor kunne den muligvis have identificeret eventuelle videooptagelser. I forbindelse med behandlingen af henvendelsen fra Charlotte Aagaard havde Task Force IRTOT oplyst Forsvarskommandoen, at det ikke var tilfældet. Hærens Operative Kommando var ikke bekendt med dette svar. Hærens Operative Kommandos anbefaling gav ikke anledning til, at Task Forcen blev forespurgt på ny.

Forsvarskommandoens redegørelse til Forsvarsministeriet vedrørende supplerende oplysninger efter at videooptagelsen blev offentliggjort

På baggrund af offentliggørelsen af videooptagelsen anmodede Forsvarsministeriet den 18. oktober 2012 Forsvarskommandoen om supplerende oplysninger vedrørende sagen.

Forsvarskommandoen anmodede den 18. oktober 2012 Hærens Operative Kommando om at redegøre for "nye oplysninger om operation Green Desert". Hærens Operative Kommando blev pålagt at:

- "Oplyse, om HOK som påstået af den tidligere efterretningsofficer udsendte kameramateriel til brug for DANCON/IRAK hold 4 med henblik på indsættelse til dokumentation af gennemførte operationer (i forbindelse med "Combat Camera Teams")
- Såfremt det ikke er tilfældet: oplyse, om HOK har kendskab til andre myndigheders udsendelse af sådant kamera materiel.
- Fremsende eventuelle andre supplerende oplysninger i sagen, herunder udtalelser fra personel, som var til stede under operationen."

Af Hærens Operative Kommandos svar til Forsvarskommandoen den 19. oktober 2012 fremgik følgende nye oplysninger vedrørende videooptagelse i forbindelse med operation Green Desert. Opstillet i resuméform:

- Der var organisatorisk tildelt kameraudstyr ved bataljonens efterretningssektion og underafdelinger. Kameraudstyret ved efterretningssektionen blev besluttet tildelt bataljonen den 14. oktober 2004 på baggrund af en anbefaling, som var fremsat af hold 2 (2003). Formålet var at kunne indhente efterretninger.
- En person fra sektionen har oplyst, at han udpakkede et videokamera. En anden har oplyst, at han optog video under operationen for at teste kameraet. Han kan ikke huske, hvorvidt han optog den episode (med et muligt irakisk overgreb, red.), som indgår i den offentliggjorte videooptagelse.
- Jævnfør oversigterne over den opstillede organisation for DANCON/Irak, hold 4 indgik der ikke fastopstillede Combat Camera Teams.
Jægerkorpset, som havde ansvaret for uddannelse af Combat Camera Teams, har bekræftet, at korpset ikke uddannede Combat Camera Teams til Irak.
- I Post Operations Report (opsamlende rapport på baggrund af operationen, red.) fra den 29. november 2004 nævnes, at der er erkendt et behov for: "The focus must be on the ING [Iraqi National Guard – opløst i DEC 2004] units during initial search and arrest. Handling of detainees must be monitored closely." Forholdet er efterfølgende registreret som en 'lesson learned'. Hærens Operative Kommando anførte i dette umiddelbare svar, at formuleringen indikerede, at danske soldater havde været vidne til hårdhændet behandling af irakiske tilbageholdte.

Forsvarskommandoen svarede den 22. oktober 2012 Forsvarsministeriet:

- *"Der var organisatorisk tildelt kameramateriel til stede i bataljonen (forkortet, red.)"*
- *Personel, der var tjenstgørende i efterretningssektionen på hold 4, har mundtligt over for Hærens Operative Kommando oplyst at have henholdsvis udpakket og anvendt materiellet også under operationer.*
- *Der fremgår ingen bestemmelser for brug af kameramateriel i chefen for Hærens Operative Kommandos instruks til chefen for DANCON. (hold 4's "Standard Operating Procedures" er endnu ikke fundet.)*
- *Det adspurgte personel fra efterretningssektionen har oplyst, at de ikke har nogen viden om eksistensen af bestemmelser for anvendelsen af materiellet.*
- *Der indgik ikke "combat camera teams" i den danske bataljon på hold 4....(forkortet, red.)*
- *Jægerkorpset – som var ansvarlig for uddannelsen af "combat camera teams" – har over for Hærens Operative Kommando bekræftet, at der ikke blev uddannet personel til tjeneste i Irak.*
- *Det har ikke været muligt at afklare, hvorvidt den danske bataljon var tildelt Combat Camera Teams fra partnernationaler, eksempelvis britiske.*
- *Supplerende oplysninger i relation til sagen:*
 - *Post Action Report – Operation Green Desert af 29. November 2004 nævner, at der efter operationen er erkendt et behov for: "The focus must be on the ING [Iraqi National Guard – opløst i DEC 2004] units during initial search and arrest. Handling of detainees must be monitored closely." Det er Hærens Operative Kommandos vurdering, at dette peger på, at danske soldater har været vidne til hårdhændet behandling af irakiske tilbageholdte, idet det efterfølgende er registreret som en 'lesson learned'.*
 - *Rapporten beskriver desuden, at der fremadrettet bør være videokapacitet til rådighed for at kunne imødegå evt. påstande, idet det konkrete eksempel var irakiske påstande om at Multinational Forces var gået ind i en moske. Samme punkt har CHDANCON udtalt sig om i pressen."*

Arbejdsgruppens bemærkninger

Forsvarsministeriets anmodning om yderligere oplysninger tilgik Forsvarskommandoen den 18. oktober 2012. Det blev efterfølgende præciseret, at svaret skulle kunne anvendes i forbindelse med et møde i ministeriet om morgenen den 22. oktober 2012. Forsvarskommandoen anmodede den

18. oktober 2012 (17:46) Hærens Operative Kommando om "nye oplysninger". Svarfristen var 19. oktober 2012 (12:00). Forsvarskommandoens svar blev sendt til Forsvarsministeriet (mandag) den 22. oktober 2012 (10:05).

Hærens Operative Kommando tog i sit svar forbehold, der afspejlede den tilrådighedværende tid. Svaret havde derfor en foreløbig karakter.

Umiddelbart efter besvarelsen til ministeriet traf forsvarschefen beslutning om at nedsætte en arbejdsgruppe til at gennemføre en undersøgelse.

Hærens Operative Kommando har den 18. januar 2013 meddelt arbejdsgruppen følgende: *"HOK er i dag af den opfattelse, at den tidligere fremsendte konklusion: "Det peger på, at danske soldater har været vidne til hårdhændet behandling af irakiske tilbageholdte" ikke på nogen måde er bekræftet af den efterfølgende gennemgang af materialer og derfor fremstår trukket vel hårdt op."*

Samlet konklusion vedrørende besvarelse af spørgsmål og afgivelse af redegørelser før arbejdsgruppens undersøgelse

På baggrund af de dokumenterbare rådige informationer, arbejdsgruppen har haft, ses svarene fra forsvarrets myndigheder at være udarbejdet i overensstemmelse med de oplysninger, der indgik i sagsbehandlingen.

I forbindelse med at besvarelsen til Charlotte Aagaard blev udarbejdet, var der relativ kort tid til rådighed for afklaring og sagsbehandling ved forsvarrets myndigheder. På trods af de korte svarfrister, der var givet for flere af svarene, er der kun i begrænset omfang taget forbehold, i tilfælde hvor svargrundlaget ikke kunne belyses tilstrækkeligt inden for den rådige tid.

I forbindelse med at svarbidraget blev modtaget fra Hærens Operative Kommando og bearbejdet, skete der en omskrivning, hvorved enkelte dele af modtagne informationer gik tabt.

Udtalelsen fra chefen for DANCON/Irak, hold 4 om, at enheden "...ikke optog video under operationen", ses at have haft en afgørende betydning for opfattelsen af, at der ikke var behov for at undersøge dette forhold yderligere.

8. Delopgave 2 – beskrive de dokumenterbare yderligere informationer, som forsvaret har identificeret, på baggrund af en fornyet gennemgang

Henvendelser til Forsvarskommandoens Hotline

I forbindelse med forsvarrets undersøgelse af forhold vedrørende tilbageholdte i Irak oprettede Forsvarskommandoen i oktober 2010 en døgnbemandet hotline. Denne hotline modtog ikke henvendelser, som vedrørte videooptagelser fra danske operationer i Irak.

Efter at videooptagelsen blev offentliggjort, blev hotlinen etableret på ny. Der har været i alt tre telefoniske henvendelser til den døgnbemandede hotline. Følgende blev oplyst:

- Henvendelse 1 (19. oktober 2012):
 - Havde ikke kendskab til videooptagelsen.
 - Afgav oplysninger om egne dagbogsnotater på baggrund af operation Green Desert: *"Rapportering om irakisk politi, der havde været grove"*.

- Anbefalede at den primære person (underafdelingschef) på videooptagelsen blev kontaktet, inden han bliver interviewet af medierne.
- Henvendelse 2 (19. oktober 2012):
 - Tilkendegav indtrykket af, at chefen for DANCON talte mod bedre vidende ved at sige, "*at hvis Dalby vil lyve på åben skærm, er det hans sag*".
 - Oplyste, at vedkommende selv befandt sig ca. 100 meter fra "overgrebsstedet i filmklippet". Kunne derfor ikke sige noget om denne hændelse bortset fra, at det var den almindelige opfattelse, at de lokale politifolk overreagerede.
 - Fandt det muligt, at journalist Rasmus Tantholdt (TV2) havde været til stede med et kamerateam under operationen med henblik på filmoptagelse til TV-serien "Bataljonen".⁶
 - Oplyste, at det var personens indtryk, at DANCON efterlevede bestemmelserne og skred ind over for mishandling.
- Henvendelse 3 (20. oktober 2012):
 - Oplyste, at han havde kendskab til 2-3 kameraer i alt, men mente, at der var tre kameraer. Det var en idé fra Kosovo, hvor der blev anvendt Combat Camera Teams.
 - De blev forsøgt fremskaffet fra Danmark, men det var ikke muligt at blive opnormeret på grund af den meget korte tid til forberedelse.
 - Det lykkedes heller ikke at skaffe kameraerne fra den britiske brigade.
 - De blev tilvejebragt via presse- og informationsofficeren.
 - Kameraerne var nogle halvprofessionelle videokameraer med "Night Shot" (lavteknologisk lysforstærkning).
 - Mener, at kameraerne ved enheden var der i forbindelse med TV2's filmoptagelse.
 - Videokameraerne blev fremskaffet kun akkurat før operationen – så vidt huskes dagen før.
 - Deltog selv i udarbejdelse af operationsplanen. Så vidt huskes fremgik anvendelsen af videooptagelse ikke af planen.
 - Videokameraerne blev givet til efterretningssektionen og vist nok fordelt med et enkelt til spejdereskadronen. Husker ikke, om panserinfanterikompagniet fik et. Jeg har aldrig set videoerne.

Der er endvidere modtaget en skriftlig fjerde henvendelse. Afsenderen var efterretningsofficer ved den britiske brigade, som DANCON indgik i. Vedkommende har oplyst:

- Der blev ikke konstateret videooptagelser i den kopi af den danske bataljons efterretningsdatabase, som personen sørgede for, at brigaden modtog.
- Personens efterfølger deler opfattelsen af, "at databasen ikke indeholdt videoer eller andet belastende materiale".
- Der blev ikke modtaget meldinger fra DANCON's efterretningssektion om digitalt materiale, billeder eller filmklip.

Informationerne i ovenstående fire henvendelser er sammenholdt med de øvrige dokumenterbare informationer, som arbejdsgruppen har rådet over. Hovedparten af de disse informationer fremgår enten af den øvrige rådige dokumentation eller af den offentliggjorte videooptagelse.

⁶ På baggrund af de foreliggende oplysninger, om aktiviteterne i forbindelse med optagelse af dokumentarudsendelsen "Bataljonen", er det Hærens Operative Kommandos vurdering, at Rasmus Tantholdt havde forladt DANCON/Irak, før operation Green Desert fandt sted.

Henvendelserne er blevet sendt til Forsvarets Auditørkorps med henblik på, at informationerne kan indgå i auditørkorpsets efterforskning.

Yderligere dokumentation fra forsvarets myndigheder, der blev tilvejebragt i forbindelse med arbejdsgruppens undersøgelse

Arbejdsgruppen har udsendt specificerede anmodninger om gennemgang af arkiver og journalsystemer til følgende myndigheder i forsvaret, som eventuelt kunne råde over yderligere oplysninger vedrørende videooptagelser i forbindelse med operation Green Desert:

- Hærens Operative Kommando.
- Det Danske Internationale Logistikcenter.
- Hærens Officersskole, Afdeling for Taktisk Efterretningstjeneste.
- Jægerkorpset.
- Hærens militærpoliti.

Det Danske Internationale Logistikcenter har oplyst, at enhedens arkiver vedrørende internationale operationer er administrativt overført til Hærens Operative Kommando. Dele af arkivet befinder sig fortsat fysisk ved logistikcenteret. Det er gennemgået, men indeholder ikke arkivalier fra Irak.

Jægerkorpset har fremsendt dokumentation for uddannelse af Combat Camera Teams og en række dokumenter vedrørende kameraudstyr, som korpset rådede over. Informationerne er parallelt hermed tilsendt Hærens Operative Kommando (Jægerkorpsets foresatte myndighed).

Hærens militærpoliti har oplyst, at militærpolitiet ikke er i besiddelse af videooptagelse fra hverken operation Green Desert eller andre operationer fra Irak-missionen. Der rådes hverken over operationsbefalingen for operation Green Desert eller andre dokumenter, som kunne afdække operationens planlægning eller resultat.

Ved gennemgang af dokumentationen, der er modtaget fra ovenstående myndigheder, er der konstateret følgende supplerende informationer vedrørende uddannelse, brug af eller rådighed over videokameraudstyr og bestemmelser for anvendelse mv.

Combat Camera uddannelse for DANCON/Irak, hold 4

- I Hærens Operative Kommandos iværksættelsesbefaling for uddannelse af DANCON/Irak, hold 4 blev Prinsens Livregiment befalet til at støtte (forestå, red.) hold 4's uddannelse af Combat Camera Teams. Ifølge de foreliggende oplysninger havde personellet, der forestod denne uddannelse, tidligere gennemgået en Combat Camera uddannelse, som blev gennemført af Jægerkorpset.
- Det fremgår af en situationsrapport⁷ for hold 4, at uddannelsen for Combat Camera Teams formodentlig blev gennemført for dele af holdets spejdereskadron. Der foreligger endvidere en fagplan (uddannelsesplan, red.) fra regimentet og tilhørende uddannelsesmateriale.
- I et kontrolskema fra en øvelse ("Quick Repitition") for hold 4 fremgår efterretningssektionens indsættelse af Combat Camera Teams som et evalueringspunkt.

⁷ Udarbejdet af Jyske Dragonregiment og omhandler bl.a. status for uddannelse forud for enhedens udsendelse. Rapporten gælder for de enheder, som Jyske Dragonregiment havde opstillings- og uddannelsesansvaret for (spejdereskadronen, sikrings- og eskortesektionen samt sanitetsdelingen).

Forhold vedrørende organisation og tildeling af kamera- og videoudstyr

- DANCON/Irak, hold 1 anmodede i juli 2003 om at blive tildelt tre sæt Combat Camera udstyr. Svaret på anmodningen er ikke identificeret. Men det er fastslået, at DANCON/Irak efterfølgende modtog et antal kameraer, som formodentlig kunne optage video.
- Ifølge organisationsskemaerne for DANCON/Irak, hold 4 var der ikke opstillet et organisatorisk Combat Camera Team, da enheden blev oprettet.
- DANCON/Irak, hold 2 anmodede i februar 2004 om tildeling af yderligere digital- og videokameraer til efterretningssektionen. DANCON/Irak modtog udstyret henholdsvis den 19. juli og 15. november 2004.
- Af en intern mail i Hærens Operative Kommando fra 8. november 2004 fremgår, at DANCON/Irak på dette tidspunkt rådede over en "Combat Camera Team-materielpakning" (udstyr til et Combat Camera Team, red.).
- Oversigter over materielbevægelser (ændring af fordeling af udstyr mv., red.) viser, at der i oktober 2003 blev udleveret et antal minivideobånd, og at der i perioden oktober 2004 – februar 2007 blev udlevet minimum 45 digitale kameraer, tre termiske kameraer samt ni videokameraer til DANCON/Irak.
- En del af det nye udstyr blev indkøbt i lokalområdet. Dokumentation for bl.a. specifikationer er derfor begrænset.
- Der er fundet dokumentation for, at der eksisterede videokameraudstyr ved DANCON/Irak, hold 4's efterretningssektion, kontakt- og velfærdsofficeren samt ved presse- og informationsofficeren.
- DANCON/Irak rådede ikke over fast etablerede Combat Camera Teams. Enheden var i stand til at etablere Combat Camera Teams i forbindelse med operation Green Desert (og efterfølgende) på ad hoc-basis.

Bestemmelser og direktiver gældende for DANCON/Irak, hold 4

Hærens Operative Kommando har ikke udgivet bestemmelser eller instruktioner for anvendelse af video-, foto- eller lydoptagelser i hverken de foreløbige eller endelige iværksættelsesbefalinger eller i chefen for Hærens Operative Kommandos direktiv, som gjaldt for DANCON/Irak, hold 4.

Operative planer for operation Green Desert

I det befalingskompleks⁸, der blev udarbejdet og udgivet for operation Green Desert, fremgår der ikke ordrer eller instruktioner, der vedrører Combat Camera Teams eller andre former for videooptagelse.

Øvrige operative instrukser og planer udarbejdet af DANCON/Irak, hold 4

- Det fremgår flere steder i øvrige instrukser og planer, som er udarbejdet af DANCON/Irak, hold 4, at videomateriale med fordel kan anvendes. Det gælder eksempelvis "Weekly FRAGO" (ugebefalingen, red.)⁹, hvor den såkaldte Intelligence Collection Plan (efterretningsindhentningsplan, red.) nævner, at der bør tages billeder af Key Leaders (nøglepersoner blandt parter i området, red.).

⁸ Befalingskomplekset er et begreb, som omfatter de befalinger, instruktioner, operationskalker, signalordrer og oversigter over troppeinddeling mv., som blev udgivet til brug i forbindelse med operationen på baggrund af godkendelse fra ledelsen ved DANCON.

⁹ Befaling der udfærdiges for en specifik uges aktiviteter, og som indeholder opgaver til alle enheder.

- DANCON/Irak, hold 4 SOP OPS (holdets bestemmelse for enhedens operative standardfremgangsmåder, red.) anviser, at der med fordel kan anvendes Combat Camera Teams i forbindelse med husundersøgelser.
- Det fremgår endvidere af SOP OPS (Enclosure 5-2-1), at koalitionsstyrkerne har tilladelse til at optage foto og video til tjenstlig og operativ brug, men at koalitionsstyrkerne ikke må offentliggøre optagelserne.

Involverede personers erindring om rådighed over videokameraudstyr eller optagelse af video under operation Green Desert

Hærens Operative Kommando indhentede den 19. oktober 2012 udtalelser fra en række nøglepersoner fra DANCON/Irak, hold 4. Disse har oplyst følgende:

- En officer i efterretningssektionen: Husker at han modtog et videokamera og pakkede det ud samt, at han var positivt overrasket over, at det kunne optage i mørke.
- Næstkommanderende i efterretningssektionen: Kunne huske, at han *"optog video under operationen med det nye kamera for at teste det, men kunne ikke huske, om han havde optaget episoden på de anvendte optagelser"* (som viste irakiske sikkerhedsstyrkers behandling af tilbageholdte på den offentliggjorte video, red.).
- Cheferne for panserinfanterikompagniet og spejdereskadronen: Kunne ikke huske om deres enheder rådede over videokameraudstyr.

Undersøgelse af forswarets myndigheders eventuelle rådighed over videooptagelser fra operation Green Desert

Hverken i arkiverne ved Forsvarskommandoen, Det Danske Internationale Logistikcenter, Afdeling for Taktisk Efterretningstjeneste ved Hærens Officersskole, Jægerkorpset, hærens militærpoliti eller er der fundet videooptagelser, som vedrører operation Green Desert.

Forsvarskommandoen modtog, via Kammeradvokaten, en kopi af den optagelse, som advokat Christian Harlang råder over. Derudover har forswarets myndigheder til dato ikke identificeret videooptagelser fra operation Green Desert.

Hærens Operative Kommando har ikke fundet videooptagelser fra operation Green Desert.

Arbejdsgruppens bemærkninger

I forbindelse med undersøgelsen er der ved Hærens Operative Kommando tilvejebragt en række yderligere dokumenterbare informationer. Visse tidligere afgivne oplysninger er herved suppleret eller i enkelte tilfælde korrigeret. De nye eller korrigerede informationer er:

- Det er sandsynligt, at der blev gennemført uddannelse for Combat Camera Teams for nogle enheder ved DANCON/Irak, hold 4. Den tidligere opfattelse af, at det ikke havde været tilfældet, skyldtes, at uddannelsen ikke var gennemført af Jægerkorpset (som indledningsvis blev forspurgt herom). Det er efterfølgende klarlagt, at en anden enhed forestod uddannelsen ved hjælp af personer, der tidligere var uddannet i Combat Camera af Jægerkorpset.
- Anmodningen om Combat Camera udstyr var afgivet af DANCON/Irak, hold 1 og ikke, som oplyst i svaret den 19. oktober 2012, af DANCON/Irak, hold 2.
- Det er sandsynligt, at kameraudstyret, der i videooptagelsen ses anvendt under operation Green Desert, ankom til DANCON/Irak få dage før operationen.

Det er konstateret, at der i flere tilfælde har været kort tid til rådighed for Hærens Operative Kommandos og Forsvarskommandoens undersøgelse, sagsbehandling og udarbejdelse samt godkendelse af svar, der er afgivet vedrørende videooptagelse under operationen. Det har begrænset muligheden for at inddrage et mere dækkende informationsgrundlag.

Udtalelsen fra chefen for DANCON/Irak, hold 4 ses at have været grundlæggende i vurdering af, om der var behov for at foretage en grundigere undersøgelse af spørgsmålet om videooptagelse.

Offentliggørelse af videooptagelsen medførte, at der blev inddraget personer, som kunne bidrage med konkret ny viden vedrørende spørgsmålet om videooptagelse.

Hærens Operative Kommando rettede før nedsættelse af arbejdsgruppen henvendelse til personer, som har haft centrale funktioner under operation Green Desert. De har i forskellig grad kunne bidrage med oplysninger:

- Bekræftende information er opnået fra de personer, som selv modtog, udpakkede og anvendte det pågældende udstyr.
- Mulighederne for at huske forhold på konkrete operationer påvirkes af, at der på et udsendelseshold gennemføres et større antal operationer. De har typisk en stor lighed for så vidt angår formål, forløb eller geografisk område. Endvidere deltager der almindeligvis en række forskelligartede kapaciteter¹⁰ fra DANCON eller andre enheder.
- Operationen fandt sted for otte år siden, og det synes derfor naturligt, at der i dag er en vis tvivl om, eller manglende evne til, at kunne levere konkrete og detaljerede informationer om en specifik operation.

Anders Kærgaard har til medierne oplyst, at der var udarbejdet en befaling for anvendelse af Combat Camera Teams under operation Green Desert. På baggrund af de dokumenterbare oplysninger, som foreligger, kan denne opfattelse ikke bekræftes:

- Der er ikke identificeret nogen form for planer eller andre opgaveanvisninger vedrørende brug af Combat Camera Teams under operation Green Desert. Der er end ikke fundet indikationer på, at anvendelsen af Combat Camera Teams under operationen var beordret af bataljonens ledelse, eller at den havde kendskab hertil.
- Det kan ikke udelukkes, at der alligevel kan have været udarbejdet en form for lokal instruks, plan, huskeliste eller andet vedrørende anvendelse af videokameraer i forbindelse med operation Green Desert. Det kan være sket med udgangspunkt i den autoriserede befaling, som DANCON/Irak udgav for operationen. Den eneste indikation på, at det skulle være tilfældet, er Anders Kærgaards udtalelse.
- Det er fastslået, at DANCON's bestemmelser beskrev mulighed for at anvende videooptagelser til operative formål. Offentliggørelse af videooptagelser er imidlertid en overtrædelse af de bestemmelser, som var gældende for DANCON.

¹⁰ Eksempler herpå er: tolke, artilleriobservatører, flystøttepersonel, civil-militært samarbejdshold, sanitetshold, militærpolitienheder og forskellige efterretningskapaciteter (eksempelvis droner) mv.

9. Delopgave 3 – beskrive udviklingen i hærens anvendelse af videooptagelser i forbindelse med internationale operationer og det tilhørende bestemmelsesgrundlag

Der er sket en øget brug af foto- og videooptagelser i forbindelse med internationale operationer og en udvikling af de bestemmelser, der gælder i forbindelse hermed.

Udviklingen i anvendelse af videooptagelser i forbindelse med hærens operationer

Der har igennem en årrække været anvendt kamera- og videooptagelser i forbindelse med forsvars deltagelse i internationale operationer til en række forskellige formål. Det spænder fra enkeltpersoners fotografering af eksempelvis det daglige liv som udsendt (i lejre mv.) til dokumentering af særlige begivenheder ved enhederne eller til dokumentation af relevante forhold under operationer. Blandt disse formål er indhentning af efterretninger.

Endvidere har en række film- og kamerahold foretaget optagelser i missionsområder med tilladelse fra forsvaret.

Danske hærenheder anvendte Combat Camera Teams første gang i forbindelse med, at enheder fra Jægerkorpset i år 2000 støttede det danske kontingent i Kosovo. Erfaringerne herfra var positive, og Combat Camera Team udstyret blev senere overdraget til kontingentet, som anvendte det frem til 2010.

På baggrund af erfaringerne fra Kosovo ønskede enheder i Irak at råde over Combat Camera Teams. I Irak var der mulighed for at opstille Combat Camera Teams fra hold 4 (2004) til hold 9 (2007), hvor DANCON/Irak blev trukket hjem.

For hærens vedkommende rådes der i dag over en egentlig Combat Camera Team kapacitet ved Jægerkorpset.

Udviklingen i bestemmelser og instrukser mv. for brug af videooptagelser i forbindelse med hærens operationer.

Forsvarskommandoen har ikke udgivet bestemmelser eller retningslinjer for anvendelse af foto- eller videooptagelser.

Hærens Operative Kommandos generelle bestemmelser, "HRN 910-005, HOK bestemmelser for styrker udsendt i fredsstøttende operationer" og "HOK BST 340-000, Bestemmelser for informationsvirksomhed" har hidtil ikke reguleret hverken brug af optagelser eller efterfølgende håndtering af optagelser.

Hærens Operative Kommando har ikke udgivet bestemmelser, befalinger eller instrukser, der har reguleret brug af video-, foto- og lydoptagelser ved de danske enheder, der var indsat i Kosovo eller Irak.

På baggrund af bl.a. erfaringerne med dokumentarfilmen "Armadillo" blev bestemmelser for anvendelse af foto- og videooptagelse indarbejdet i styrkeindsættelsesbefalinger for det danske kontingent i Helmand, Afghanistan fra og med hold 10 (2010). Heraf fremgår det, at kun autoriseret personale må foretage optagelser under operationer, og at optagelser kun må offentliggøres efter en konkret godkendelse fra kampgruppens side. I dag fremgår de pågældende regler af dokumentet "Blivende Bestemmelser for DANCON/ISAF", som har afløst styrkeindsættelsesbefalingen.

Forhold vedrørende billed- og videomateriale har været reguleret i de bestemmelser for operative fremgangsmåder (SOP OPS), der var udarbejdet af de danske enheder, der var indsat i Kosovo eller i Irak.

Fra og med hold 3 (2004) fremgik det af DANCON/Irak's egne bestemmelser, at det var tilladt at filme under operationer, men at disse film ikke må offentliggøres. Bestemmelsen var således også gældende i forbindelse med operation Green Desert.

Anvendelse af Combat Camera Teams fremgik af den stående (generelt gældende, red.) befaling for operationer ved DANCON/Irak¹¹ fra og med hold 6 (2005). Formålet var angivet som *"Use CCT (Combat Camera Team(s), red) to document ops (operationer, red.) and provide with everyday stories for television and newspapers"*.

Brug af Combat Camera Teams fremgår endvidere af en række befalinger for DANCON/Iraks operationer fra og med 2005.

Det er besluttet at indarbejde bestemmelser for brug af film-, foto- og lydoptagelser samt arkivering af optagelser i "Hærens Operative Kommandos bestemmelser for styrker udsendt i fredsstøttende operationer" (HRN 910-005), der gælder for hærens styrkebidrag udsendt i internationale operationer.

10. Sammenfatning

Det er konstateret, at flere af forsvarets svar vedrørende videooptagelse under operation Green Desert ikke var baseret på et tilstrækkeligt grundlag. Det må imidlertid antages at have været opfattelsen hos de personer, der var involveret i besvarelsen.

Efter at videooptagelsen blev offentliggjort, er der klarlagt en række relevante yderligere informationer vedrørende rådighed over kameraudstyr og videooptagelse under operation Green Desert. De væsentlige forhold er:

- DANCON/Irak rådede over Combat Camera-udstyr og havde personel, der var uddannet i at bruge dette udstyr.
- Der deltog soldater med videokameraer under operationen. Der er dog ikke fundet dokumentation for, at chefen for DANCON/Irak havde beordret indsættelsen eller havde kendskab til det.
- De gældende bestemmelser tillod optagelse af video i forbindelse med operationer, men optagelserne måtte ikke offentliggøres.
- Den eneste foreliggende information, om at der skulle være udgivet en befaling for indsættelse af Combat Camera Teams, er en offentlig udtalelse fra den tidligere efterretningsofficer Anders Kærgaard.
- Der er ikke fundet videooptagelser fra operation Green Desert blandt de materialer, som forsvaret har identificeret.
- Der er ikke fundet dokumentation for, at videooptagelser fra operationen er præsenteret for eller anvendt af DANCON/Iraks ledelse. Der er heller ikke fundet dokumentation for, at videooptagelser blev placeret i enhedens arkiv eller blev hjemsendt til myndigheder i Danmark.

¹¹ Befalingen er den såkaldte "Base Line Operation Order".

- Det er uafklaret, hvorledes videooptagelser fra operationen er håndteret, efter optagelsen fandt sted. Det bemærkes dog, at advokat Christian Harlang på pressemødet den 18. oktober 2012 fremviste et mindre videobånd, som skulle indeholde den offentliggjorte videooptagelse. Det er sandsynligt, at båndet kunne anvendes i den type videokameraer, som ses på videooptagelsen.

Arbejdsgruppen finder, at sammenhængen mellem modtagne spørgsmål, afgivne svar og grundlaget herfor er belyst i mulig grad. Herunder anses mulighederne for at udføre operative videooptagelser ved DANCON/Irak, hold 4 for at være klarlagt i tilstrækkelig grad.

En kort svarfrist kan generelt medføre, at det er nødvendigt at tage visse forbehold for fakta m.v., ligesom der kan være behov for at vende tilbage til spørgeren, når sagen er undersøgt tilstrækkeligt. Denne metodik blev ikke i fuldt omfang anvendt. Endvidere kan der ved omformulering af svar være en risiko for, at dele af budskabet tabes.

(— SLUT —)